

умови реалізації права на адміністративний позов — процесуальним наслідком буде повернення позовної заяви позивачеві. Якщо недотримання умов реалізації права на адміністративний позов з'ясовано судом після відкриття провадження у справі — на подальших стадіях адміністративного процесу — позовна заява, за деякими виключеннями, залишається без розгляду (ст. 155 КАС України). Повернення позовної заяви, залишення позовної заяви без розгляду (зокрема й з підстав недотримання умов реалізації права на адміністративний позов) не позбавляє особу права повторного звернення до адміністративного суду з тотожним адміністративним позовом.

ОСАУЛЕНКО С. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

Застосування заходів примусу під час здійснення судочинства покликано забезпечити можливість впливу на осіб, які порушують під час судового засідання встановлений порядок. Водночас, примусові заходи, які застосовуються судом під час судового провадження мають суттєві відмінності у порівнянні із заходами позасудового адміністративного примусу. По-перше, адміністративний примус використовують у публічному управлінні для охорони суспільних відносин, які виникають у цій сфері виконавчо-розпорядчої і організаційно власної діяльності в той час як судовий примус застосовується для забезпечення додержання встановленого порядку здійснення правосуддя. По-друге, механізми правого регулювання адміністративного і судового примусу передбачають різні підстави і порядок застосування відповідних примусових заходів. Застосування заходів процесуального примусу припускається при наявності однієї з наступних підстав — порушення порядку у залі судового засідання або невиконання розпоряджень головуючого. Коло підстав для застосування заходів адміністративного є набагато ширшим і включає стихійні лиха, епідемії, проступки, злочини, а також об'єктивно протиправні дії, що не є порушеннями, тому що вчиняються неосудними особами. По-третє, порядок застосування адміністративно-примусових заходів здебільшого регулюють норми адміністративного права, які знаходять своє вираження у багатьох

нормативних актах, зокрема Закон України «Про міліцію», Кодекс України про адміністративні правопорушення, тощо. Разом з тим, порядок застосування заходів процесуального примусу регламентується процесуальними нормами, які містяться у КАС України, Цивільному процесуальному кодексі України, Кримінально-процесуальному кодексі України, Господарсько-процесуальному кодексі України. Нарешті, застосування адміністративного примусу — це результат реалізації державно-владних повноважень органів публічного управління, в той час як застосування процесуального примусу є результатом діяльності судових органів в особі головуючого в судовому засіданні.

Заходи процесуального примусу завжди спрямовані на забезпечення всебічного, повного і об'єктивного з'ясування всіх фактичних обставин по справі, а також на дотримання і реалізацію процесуальних прав самих учасників адміністративного судочинства. З цією метою законодавець покладає обов'язок слідкувати за дотриманням порядку в залі судового засідання не тільки на головуючого в судовому засіданні а й на судового розпорядника, який повинен забезпечувати належний стан залу засідання, а також слідкувати за додержанням порядку усіма присутніми. Тим не менш, головуючий в судовому засіданні залишається єдиною особою, яка уповноважена застосовувати заходи процесуального примусу.

Як встановлюють положення ч. 2 ст. 268 КАС України, головуючий у судовому засіданні повинен вжити негайних заходів процесуального примусу, одразу після виявлення факту порушення, шляхом проголошення ухвали про застосування таких заходів. Виконання зазначених в ухвалі суду (яка може бути проголошена усно) заходів процесуального примусу покладається на судового розпорядника, а у разі необхідності, також на спеціальні підрозділи судової міліції. Всі виявлені порушення порядку ведення судового засідання разом з заходами процесуального примусу, спрямованими на їх усунення, є юридичними фактами, які створюють певні правові наслідки.

На наявність зв'язку між заходами процесуального примусу в адміністративному судочинстві і штрафними санкціями звертали увагу фахівці в галузі адміністративного процесу. Провадження у справі про неповагу до суду регламентується нормами КпАП України, якими передбачено складення протоколу про адміністративне правопорушення секретарем судового засідання, а також розгляд справи про адміністративне правопорушення місцевим загальним судом у порядку, встановленому нормами КпАП України. Стосовно наведеного механізму висловлені певні застереження, оскільки існує точка зору, що він ускладнений і не сприяє його поширеному використанню судами, не дає можливості застосовувати його як засіб процесуального примусу.

Відповідно до ч. 3 ст. 269 КАС України особа, до якої було застосовано заходи процесуального примусу, не звільняється від виконання своїх процесуальних обов'язків, що підкреслює стимулюючі, а не каральні завдання процесуального примусу. Отже, застосування заходів процесуального примусу не є кінцевою метою, а лише засобом для забезпечення реалізації (дотримання, виконання тощо) норм процесуального права в адміністративному судочинстві.

Спільними рисами заходів процесуального примусу і заходів відповідальності є те, що вони можуть застосовуватися за вже вчинене порушення, водночас, застосування до особи заходу процесуального примусу не виключає можливості застосування до неї механізмів притягнення до адміністративної відповідальності, наприклад, за прояв неповаги суду.

Заходи адміністративного припинення, спрямовані на недопущення настання негативних наслідків або на створення умов, що унеможливають вчинення правопорушення, яке вже розпочалось, також мають спільні ознаки із заходами процесуального примусу. Слід звернути увагу на те, що в обох випадках застосування цих заходів має спільну мету, яка не пов'язана з покарання особи, але зумовлює можливість припинити протиправну поведінку.

Таким чином, заходи процесуального примусу, які застосовуються в адміністративному судочинстві, слід вважати самостійним різновидом заходів державного примусу, які за своєю сутністю близькі до заходів припинення, і, водночас, наділені окремими ознаками заходів відповідальності.

БАЧЕРІКОВ О. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗВЕРНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ

Згідно з п. 5 ч. 2 ст. 17 КАС України (Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року // Відомості Верховної Ради України, 2005. — № 35–36, № 37. — Ст. 446) адміністративні суди розглядають справи за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом.

Особливості розгляду адміністративними судами звернень податкових і митних органів визначаються нормами ст. 183 кодексу (Податковий